

ТЕМА 8. ПОНЯТТЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ ТА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ КРАЇНИ

1. Поняття інвестиційного клімату: зміст, фактори та їх характеристика
2. Інвестиційна привабливість

1. Поняття інвестиційного клімату: зміст, фактори та їх характеристика

Інвестиції – одна з ключових складових сучасного фінансового ринку. В умовах сучасного розвитку економіки розвиток країн неможливий без активної інвестиційної участі. Саме тому одним із основних факторів, що забезпечують надходження інвестиційних ресурсів, є створення в країні сприятливого інвестиційного клімату, показниками якого є обсяги іноземних інвестицій та їхнє ефективне використання. Відомо: сприятливий інвестиційний клімат неможливо створити без відповідної державної політики, яка спрямована на створення сприятливих економічних, правових та організаційних умов задля залучення іноземних інвестицій.

Упродовж останніх років на інвестиційний клімат України та її економіку в цілому негативно впливає чимало факторів, основними з яких є політична й економічна нестабільність, військові дії в країні, корупція, тінізація економіки, невдалі реформи тощо. Попри це, зважаючи на курс України на євроінтеграцію, інвестиційний клімат держави набуває визначального характеру щодо виходу економіки з кризи та забезпечення конкурентоспроможного виробництва продукції як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Інвестиційний клімат – це важливий та визначальний момент при прийнятті іноземними чи вітчизняними інвесторами рішення щодо інвестування в конкретній країні. Це комплексне поняття. Воно включає в себе політичні, економічні, правові, адміністративні та інші аспекти. Також сюди входять умови діяльності іноземного інвестора, що існують в конкретній країні, включаючи заходи, що вживаються в ній з метою залучення іноземного капіталу. Сприятливий інвестиційний клімат передбачає розумні умови для залучення інвестицій.

В умовах глобалізації економічного простору та інтеграції економічних процесів створення сприятливого інвестиційного клімату є необхідним для сталого економічного розвитку країни в контексті зовнішньоекономічної діяльності. Формування безпечного та надійного бізнес-середовища для іноземних інвесторів є одним із ключових чинників збільшення добробуту населення, обсягів валового внутрішнього продукту та репутації країни на світовій арені.

Доцільно зазначити, що у науковій літературі серед учених-економістів не існує єдиного підходу до визначення категорії «інвестиційний клімат». У табл. 1 подано ряд підходів до визначення цього поняття. Відповідно до наведених підходів можемо визначити поняття «інвестиційний клімат» як показник, який є своєрідною системою кількісних і якісних показників, які характеризують економічний, політичний та соціальний розвиток держави.

Поняття «інвестиційний клімат» у вітчизняній практиці розглядають у розрізі з категорією інвестиційної привабливості. Адже вона є одним з ключових показників інвестиційного клімату країни. Як і у випадку з поняттям інвестиційного клімату, цей термін теж не має однозначного трактування (детальніше питання 2).

Підходи вчених-економістів до визначення поняття «інвестиційний клімат»

Автор	Визначення
А. Гура [1]	це узагальнена характеристика сукупності соціальних, економічних, організаційних, правових, політичних, соціокультурних передумов, що зумовлює привабливість і доцільність інвестування в ту або іншу господарську систему
С. Мочерний [2]	це сукупність об'єктивних та суб'єктивних умов, які сприяють (гальмують) процесу інвестування народного господарства (на макрорівні) та окремих підприємств, компаній, галузей (на мікрорівні)
М. Жук [3]	сукупність соціально-економічних, суспільно-політичних, природних, екологічних та інших умов, які безпосередньо визначають масштаби, обсяги і темпи залучення інвестицій
І. Сазонець, В. Федорова [4]	вважають, що поняття інвестиційного клімату означає наявність таких умов інвестування, що впливають на переваги інвестора у виборі певного об'єкта інвестування
Г. Фролова [5]	ступінь сприятливості ситуації, що складається в тій чи іншій країні (регіоні, галузі) для ймовірного надходження інвестицій у цю країну (регіон, галузь)
С. Коваленко [6]	це узагальнена характеристика сукупності соціальних, економічних, організаційних, правових, політичних, соціокультурних передумов, що зумовлює привабливість і доцільність інвестування в ту або іншу господарську систему (економіку країни, регіону, корпорації)
К. Малько [7]	це сукупність політичних, правових, економічних, соціальних, природних, а також інших чинників, які сприяють інвестиційній діяльності вітчизняних й іноземних інвесторів. Варто підкреслити, що на сьогодні не існує єдиного підходу до трактування кількості чинників, що обумовлюють формування інвестиційного клімату

Традиційно, під інвестиційним кліматом, розуміється певна сукупність факторів зовнішнього середовища, що роблять вплив на процес реалізації інвестиційних ідей і безпосередньо, на економічну ефективність інвестиційної діяльності. Інвестиційна активність в економічному аспекті полягає в тому, що в умовах розвитку ринкових відносин інвестиції є не тільки джерелом прибутку в майбутньому для підприємства, але і несе в собі покращення економічного клімату країни в цілому.

Інвестиційний клімат – це сукупність об'єктивних та суб'єктивних умов, які сприяють або гальмують процес інвестування народного господарства та окремих підприємств, компаній, галузей.

Під поняттям „інвестиційний клімат розуміють ступінь сприятливості ситуації, що складається в тій чи іншій країні (регіоні, галузі), для ймовірного надходження інвестицій у цю країну (регіон, галузь).

Тобто це усі економічні, фінансові та соціально-політичні умови у країні, які впливають на те, чи готові фізичні особи, банки та установи позичати гроші та купувати частку (інвестувати) у підприємств, що працюють на території цієї країни.

Під терміном «інвестиційний клімат» можна розуміти сукупність системи об'єктивних чи суб'єктивних факторів, притаманних певній окремій країні, що визначають її привабливість для інвестора.

Поняття інвестиційного клімату об'єднує в собі цілу систему факторів, які визначають ділову привабливість окремої країни або її території.

Сприятливий інвестиційний клімат передбачає вигідні умови для залучення інвестицій, а саме:

- удосконалена законодавча база та наближені правові регулювання до міжнародних стандартів;

- повна прозорість та розвиток загальногромадянського законодавства при скороченні імперативних норм, розвиток контрактного (договірного) права тощо.

Зрозуміло, іноземний інвестор який має великий вибір країн, куди він має можливість помістити свій капітал, обирає найбільш сприятливі та вигідні умови. Дає їм повну оцінку, в першу чергу, звертаючи увагу на стабільність цих умов та як довго вони збережуться. Якщо довгострокові перспективи для іноземного інвестора сприятливі, він може не звернути уваги на тимчасові негаразди. Але якщо стабільності немає і вона не передбачається в найближчому майбутньому, то ніякі заходи залучення не привернуть іноземного інвестора.

Важливу роль відіграє політична обстановка в країні. Але окрім політичної стабільності також важливими є загальний стан економіки і державна політика економічного розвитку. Показником в цьому питанні є постійне зростання валового національного продукту, постійне зростання, (навіть якщо не дуже велике) виробництва. Саме це вважається вдалою перспективою для розвитку ринку.

Також, увагу інвестора не обходить і рівень життя населення, ступінь зростання заробітної плати, рівень цін на місцеві матеріали і сировина. Серйозним фактором для занепокоєння можуть бути інфляція та інфляційні очікування. Важливим пунктом є довіра інвестора до проведеної державою економічної політики, здатності держави сприяти економічному розвитку, спираючись на розсудливість і уникаючи недешевих експериментів.

Іноземний інвестор робить перший висновок про державну економічну політику, коли він починає вивчення валютного регулювання і контролю коливання національної валюти, протекціоністські заходи, умови репатріації капіталу і прибутків, імпордне регулювання, процедура ліцензування.

Валютне регулювання має для іноземного інвестора вирішальне значення. Його цікавить питання, наскільки реально гарантовані його можливості репатріації капіталу і переказу дивідендів і відсотків. При цьому найкращою реальною гарантією вважається позитивний платіжний баланс в країні-реципієнті капіталу. Іноземний інвестор повинен бути впевнений в тому, що переказ капіталу і прибутків можливий. Питання про можливість імпортувати необхідні матеріали і запасні частини також розглядається під валютним контролем.

Багатий внутрішній ринок також один з важливих моментів. І купівельна спроможність населення є одним з головних факторів. Бідне і численне населення характерно для країн, що розвиваються.

Іноземний інвестор вираховує, яка частина продукції може бути продана на місцевому ринку. Внутрішній ринок може розглядатися не тільки як її власний, а й як ринок країн, економіка яких раніше була взаємопов'язана.

Не обходить інвестор і інфраструктуру країни. Постачання електроенергії, газ, вода, тощо. Все в країні повинно функціонувати так, щоб забезпечувати виробництво іноземного інвестора необхідними матеріалами та можливістю регулярного експорту продукції. Стан залізних і автодоріг і річкових шляхів сполучення також йде до уваги. Враховується навіть те як робітники добираються до місця роботи. Інформаційний зв'язок теж входить в цей список. Важливими є наявність телефону та факсу, можливість швидко зв'язатися з владою, постачальниками, покупцями тощо.

Не виключено, що і сам іноземний інвестор може сприяти розвитку інфраструктури шляхом будівництва внутрішніх доріг, під'їзних шляхів, купувати засоби автомобільного сполучення тощо. Однак, вважається, що основні комунікації повинні бути готові або створюватися урядом або муніципалітетами.

Відсутність певних комунікацій, та величезні витрати на створення інфраструктури, можуть відштовхнути інвестора. У деяких країнах, як вихід із скрутного становища, для залучення іноземних інвесторів створюються спеціальні промислові зони. Вони надають іноземному інвестору транспорт, зв'язок та інші блага цивілізації. Частіш за все надаються також і побудовані приміщення на пільгових умовах з подальшою можливістю викупу. Інколи навіть ці зони є вільними від оподаткування.

Момент наявної робочої сили та умови найму також цікавлять іноземного інвестора. Створення нових робочих місць - є внеском в розвиток національної економіки, особливо в країнах з великим відсотком безробіття. Але наявність великої чисельності робочої сили ще не є гарантією для залучення інвесторів. Іноземний інвестор обов'язково звертає увагу на ринок робочої сили, тобто кваліфікованість робітників та здатність освоювати професію, відповідність вимогам виробництва.

Сприятливий інвестиційний клімат – поняття відносне, оскільки воно оцінюється безпосередньо потенційними інвесторами. Проте, беручи до уваги досвід європейських країн та діяльність підприємців у цілому світі, можна виокремити основні фактори та чинники, які формують інвестиційний клімат держави.

Серед них виділяють такі, як:

- прозора й обґрунтована законодавча база у сфері інвестування та державне регулювання інвестиційної діяльності;
- наявність загальних умов інвестиційної діяльності, валютне регулювання, стабілізація національної валюти, забезпечення інвестиційного рейтингу держави чи регіону на світовій арені;
- наявність гарантій, наданих державою інвесторам-нерезидентам;
- податкові пільги, режим іноземного інвестування, умови реєстрації іноземних інвестицій і спільних підприємств, наявність вільних економічних зон;
- стабільна робота фінансових і кредитних установ;
- стабільна політична ситуація;
- відсутність корупції і бюрократії;
- сприятливий стан інвестиційного ринку (функціонування фондових бірж, наявність інфраструктури тендерів);
- рівень розвитку продуктивних сил;
- інвестиційна активність населення (виконання державної програми приватизації, зміна структури форм власності, мотивація дій індивідуальних інвесторів) та інші.

Загалом на інвестиційний клімат держави чинять вплив дуже багато різноманітних факторів, однак вирішальне значення серед них мають насамперед політична стабільність, ступінь втручання уряду в економіку, наявність чи відсутність природних ресурсів, демографічна ситуація, географічне положення, рівень та динаміка ключових макроекономічних показників.

Як відомо зі світової практики, завдяки залученим інвестиціям створюються нові підприємства, з'являються нові робочі місця, модернізується обладнання на діючих підприємствах, запроваджуються інновації, розвивається інфраструктура. Одним зі стратегічних завдань кожної держави є саме створення сприятливого клімату, й Україна – не виняток.

Таблиця 2. Чинники, що формують інвестиційний клімат країни

	Чинник впливу на інвестиційний клімат	Фактори сприятливого впливу на інвестиційні чинники
Економічні	Зовнішньоекономічні умови	- забезпечення вітчизняних підприємств новими ринками збуту; - залучення до країни іноземних інвесторів, які виготовляють товари, що не виробляються на території країни; - надання державних кредитів; - членство у всесвітніх організаціях
	Ринок праці	- підвищення конкурентоспроможності працездатних осіб на ринку праці; - створення умов для самозайнятості населення
	Економічна динаміка країни	- вдосконалення технологій виробництва; - збільшення обсягів залучених ресурсів; - зростання підприємницької активності населення; - збільшення кількості та якості трудових ресурсів; - активізація попиту населення; - розширення кредитної системи; - зменшення монополізації виробничих і збутових ринків, - зниження вартості на виробничі ресурси, - зниження податкової ставки
	Стан внутрішнього ринку	- зростання прибутків підприємств; - експансіоністська бюджетна політика, яка розширює державне споживання та інвестиції; - достатність ліквідних ресурсів підприємств; - доступна вартість кредитних ресурсів
	Інвестиційна активність інвесторів	- виконання державної програми приватизації; - зміна структури форм власності; - мотивація фізичних і юридичних осіб щодо процесів приватизації
Політично-правові	Податкова система	- надання податкових пільг щодо сплати податків інвесторам в певних галузях національної економіки; - сприяння залученню інвестицій в економіку країни при оптимальному податковому навантаженні
	Державна інвестиційна політика	- забезпечення належного рівня розвитку економіки в цілому; - удосконалення структури економіки; - формування задовільного стану основних виробничих фондів, ефективність їх використання; - наявність високого рівня науково-технічного розвитку країни; - здійснення ефективного державного управління
	Політико-правові умови	- відсутність протиріч між виконавчими й законодавчими органами влади; - вдосконалення правової бази, створення логічно завершеного системного законодавчого забезпечення економічних процесів, зокрема інвестиційної діяльності; - стабільність законодавства
	Нормативно-правове поле інвестиційної діяльності	- наявність законодавства про іноземні інвестиції, регулювання зовнішньоекономічної діяльності
	Інституційна система	- досконала законодавча основа функціонування суб'єктів інвестиційного процесу; - встановлені правила ведення підприємницької діяльності на території країни
Матеріально-технічні	Наявний виробничий потенціал	- забезпеченість підприємств основними засобами; - стан основних засобів; - ефективність використання основних засобів
	Розвиток інфраструктури	- мережа вантажних терміналів та інших багатофункціональних комплексів необхідних для різноманітних операцій з усіма видами вантажів; - митні склади та інші підрозділи для тимчасового зберігання товарів та для митного переоформлення імпорту-експорту; - якісні залізничні колії та автомобільні дороги; - розгалужена інфраструктура водного та морського транспорту; - наявність інфраструктури для логістичного сервісу (мотелі, їдальні, АЗС, СТО тощо); - інформаційна інфраструктура (мобільний зв'язок, доступ до мережі Internet, GPS тощо)

Щоб дати оцінку інвестиційного клімату, на нашу думку, необхідно охарактеризувати п'ять найбільш важливих складових: політичну обстановку, правове середовище, макроекономічні чинники, податкове оточення, регуляторний вплив.

1. Політична обстановка характеризується такими показниками, як стабільність політичної системи, наявність/відсутність конфліктів між політичними опонентами, частотність зміни урядів, кількість політичних скандалів, ступінь довіри до влади тощо.

2. Правове середовище характеризується наявністю стабільного законодавства, конституційних законів, кодексів, законів, що захищають права власності та права

інвесторів, їх несуперечливістю, простотою та чіткістю, що передбачає наявність прямої дії і механізмів виконання, а також ефективністю судової системи.

3. Економічні фактори характеризуються динамікою грошово-кредитної сфери, банківської системи та інших складових інфраструктури економіки, експортно-імпортних операцій, рівнем інфляції, стабільністю національної валюти, станом внутрішнього ринку та його довгостроковим потенціалом, рівнем ресурсної забезпеченості та інвестування, показниками фінансової стабільності, наявністю вільних трудових ресурсів, рівнем їхньої професійної кваліфікації та вартості та іншим.

4. Податкове оточення характеризується розподілом податкового тиску, рівнем податкового навантаження, наявністю податкових стимулів до інвестування.

5. Регуляторний вплив характеризується прозорістю та послідовністю державної політики, здатністю досягати поставлених стратегічних цілей і дотримуватися поточних зобов'язань, рівнем впливу на інвесторів з боку органів державної влади різного рівня у вигляді вимог щодо реєстрації, ліцензування, сертифікації підприємницької діяльності тощо.

Є такі показники клімату:

1. Корпоративний – привабливість об'єкта з точки зору його кредиторів, які купують цінні папери.

2. Привабливість галузі економіки.

3. Регіональний діловий клімат, який визначається як частка ризику з економічним потенціалом.

4. Інвестиційний клімат країни, що оцінюється провідними рейтинговими агентствами світу.

5. Світовий діловий клімат.

Варто зазначити, що досягнення високого рівня конкурентоспроможності України є досить серйозною проблемою. У зв'язку з цим, умовами для підвищення конкурентоспроможності української економіки, на нашу думку, має стати обов'язкова реалізація низки заходів загальноекономічного характеру, а саме:

1. Введення системи оподаткування, яка б не стримувала підприємницьку та інвестиційну активність (розширення практики використання податкового кредиту при інвестуванні, зменшення ставки єдиного соціального податку та ін.).

2. Зниження адміністративних бар'єрів, адже поки що державна система в Україні продовжує працювати не стільки на розвиток, скільки на формальний контроль, а це, назагал, значно послаблює конкурентоспроможність вітчизняної економіки.

3. Захист прав власності. Для захисту інтересів добросовісних інвесторів та інших юридичних осіб доцільно встановити універсальний строк позовної давності — наприклад, три роки за всіма угодами, а також за всіма карними та адміністративними статтями, пов'язаними з цими угодами. Держава повинна надавати інвесторам, які здійснюють довгострокові проекти, гарантії у випадку несприятливих змін податкового або іншого економічного законодавства.

4. Зміна акцентів антимонопольної політики. В роботі антимонопольних органів в умовах глобалізації і жорсткої міжнародної конкуренції доцільно змістити акценти з підтримки процесів із злиття компаній та концентрації капіталу на користь протидії зловживанням монопольним становищем. Проблеми створення великих транснаціональних компаній на базі українського капіталу зараз немає. Небезпека виникає

тоді, коли такі компанії починають зловживати монопольним становищем на внутрішньому ринку. Саме в цих випадках держава повинна активно застосовувати форми антимонопольної боротьби (примусовий розподіл бізнесу, продаж його частин неафілійованим структурам, регулювання цін або закупівельної політики монополій тощо).

5. Регулювання цін, тарифів і валютного курсу. Прогнозування. Система державного прогнозування зобов'язана шукати точки прориву, подолання нинішнього інерційного розвитку, визначати майбутні найбільш вигідні ринки, перспективи розвитку попиту й технологій, аналізувати ризики тощо.

Таким чином, головним завданням на короткострокову перспективу можна виділити підготовку необхідної правової та організаційної бази для підвищення дієздатності механізмів забезпечення інвестиційного клімату й формування основи збереження та нарощування конкурентоспроможності вітчизняної економіки, а також створення умов для зацікавлення національних інвесторів вкладати кошти та використовувати прибутки всередині країни, не вивозячи їх за кордон.

Крім цього, варто розробити регіональні плани підвищення інвестиційної привабливості регіонів України як окремі документи, або в рамках розробки регіональних стратегій розвитку, з урахуванням особливостей їх поточних рейтингів інвестиційної привабливості, забезпечити державний моніторинг виконання цих планів як одного з критеріїв успішності діяльності місцевих державних адміністрацій, підготувати перелік заходів щодо посилення відповідальності представників органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування за вчинення корупційних та інших дискримінаційних дій щодо інвесторів. Слід також відмітити, що вкрай важливим кроком для стимулювання внутрішніх інвестицій є залучення заощаджень населення. Для цього доцільно ввести додаткові пільги з оподаткування доходів, отриманих від інвестиційної діяльності в українські підприємства та отримання кредитів на здійснення інвестування, створити систему страхування капіталу громадян від несприятливих чинників в економіці, що можуть негативно вплинути на рівень прибутку власників капіталу.

Також пріоритетними цілями інвестиційної політики слід визначити розроблення заходів щодо активізації інвестиційної діяльності та мобілізації фінансових ресурсів, необхідних для інвестування, реалізацію комплексних державних програм будівництва, забезпечення структурних перетворень та підвищення ефективності капітальних вкладень, скорочення термінів окупності витрат.

Реалізація запропонованих заходів щодо державного регулювання і стимулювання інвестиційної діяльності дозволить підсилити інвестиційний потенціал української економіки не тільки в короткостроковому періоді, але і на перспективу, що є важливою умовою переходу української економіки до стадії стійкого росту. Таким чином, забезпечення сприятливого інвестиційного клімату в Україні залишається питанням стратегічної важливості, від реалізації якого залежать соціально-економічна динаміка, ефективність залучення в світовий поділ праці, можливості модернізації на цій основі національної економіки.

2. Інвестиційна привабливість

Інвестиційна привабливість є домінуючим чинником активізації інвестиційних процесів на макроекономічному рівні, що особливо проявляється в сучасних складних умовах господарювання.

Економіка України з часів незалежності пройшла довгий шлях. Якщо до війни головними проблемами для малого та великого бізнесу були судова система, корупція та отримання доступу до закордонних ринків товарів та капіталу, сьогодні вони стикаються з набагато більш фундаментальними проблемами, зокрема: зруйнована інфраструктура, відсутність попиту та брак доступу до фінансування та страхування тощо. Відновлення економіки та створення нових можливостей для бізнесу потребуватимуть вирішення як старих, так і нових проблем. Відбудова країни може й повинна здійснюватись шляхом інвестування в стійкі компанії та інфраструктуру. Збільшення експорту, поглиблення ланцюжків доданої вартості в агробізнесі, налагодження виробництва екологічно чистої сталі та сприяння ІТ-стартапам створять можливості для економічного розвитку. Високий рівень інвестиційної привабливості сприятиме надходженню інвестицій, позитивно впливаючи на рівень зайнятості населення та покращуючи соціально-економічне становище в країні в цілому. Тому залучення інвестицій в економіку України є одним з найважливіших завдань у сучасних економічних умовах господарювання.

Таблиця 1. Групування визначень поняття "інвестиційна привабливість підприємства"

Автор	Визначення поняття „інвестиційна привабливість підприємства»	Група
Т.І. Костюк	Інвестиційна привабливість – це складне економічне поняття, яке має системний характер, що виявляється в комплексі правил та умов вкладання інвестиційних ресурсів у той чи інший об'єкт у визначений час [2, с. 50]	Споживча
О.А. Сталінська	Інвестиційна привабливість – це інтегральний показник, об'єднуючий комплекс формалізованих і неформалізованих критеріїв, що характеризує доцільність вкладення капіталу в досліджуваний потенційний об'єкт інвестування [3, с. 68]	Аналітична
С.О. Гуткевич	Інвестиційна привабливість – узагальнююча характеристика переваг та недоліків інвестування окремих напрямів та об'єктів із позиції конкретного інвестора [4, с. 235]	Споживча
М.Н. Крейніна	Інвестиційна привабливість підприємства залежить від усіх показників, що характеризують його фінансовий стан, однак інвесторів безпосередньо цікавлять лише показники, що впливають на прибутковість капіталу, курс акцій та рівень дивідендів [5, с. 239]	Аналітична
Л.М. Алексеєнко	Інвестиційна привабливість підприємства – це сукупність показників, що комплексно характеризують діяльність підприємства і показують доцільність укладення в нього тимчасово вільних коштів [6, с. 72]	Аналітична
А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк	Інвестиційна привабливість – узагальнена характеристика переваг і недоліків інвестування окремих об'єктів чи напрямів із погляду інвестора [7, с. 27]	Споживча
І.О. Бланк	Інвестиційна привабливість підприємства – це рівень задоволення фінансових, виробничих, організаційних та інших вимог чи інтересів інвестора щодо конкретного підприємства, яке може визначатися чи оцінюватися значеннями відповідних показників, у тому числі інтегрального оцінювання [8, с. 92]	Споживча
П.Т. Саблук, М.І. Кісіль, М.Ю. Коденська	Інвестиційна привабливість визначається інтегральною сукупністю критеріїв дієвості умов інвестування, які забезпечують особистий інтерес інвесторів до вкладення капіталу з метою його примноження або отримання соціального ефекту [9, с. 213]	Споживча
Т.В. Майорова	Інвестиційна привабливість підприємства включає в себе: 1) загальну характеристику підприємства; 2) характеристику технічної бази підприємства; 3) номенклатуру продукції, що випускається; 4) виробничу потужність; місце підприємства в галузі, на ринку, рівень його монопольності; 5) характеристику системи управління; 6) статутний фонд, власники підприємства, ціна акцій; 7) структуру витрат на виробництво; 8) обсяг прибутку та напрями його використання; 9) оцінку фінансового стану підприємства [10, с. 39 – 47]	Аналітична
Г.П. Лайко	Під інвестиційною привабливістю об'єктів господарювання слід розуміти сукупність виробничо-фінансових кількісних і якісних умов та критеріїв, які характеризують їхні потенційні можливості та економічні переваги порівняно з іншими об'єктами інвестування [11, с. 42]	Аналітична

Таким чином, можна зробити висновок, що інвестиційна привабливість підприємства — це сукупність кількісних та якісних характеристик підприємства, що відображають його цінність та перспективи розвитку, і в поєднанні із інтересами та цілями інвестора сприяють притоку інвестицій у підприємство. Вибір характеристик, які впливають на інвестиційну привабливість, їх вимірювання та аналіз дають можливість оцінити рівень інвестиційної привабливості підприємства.

Інвестиційна привабливість поєднує в собі сукупність факторів, що сприяють або перешкоджають процесу залучення іноземних і внутрішніх інвестицій в економіку держави, регіону або суб'єкта господарювання. Відповідно до цього визначення основні фактори, які впливають на рівень інвестиційної привабливості, наведені на рис. 1.

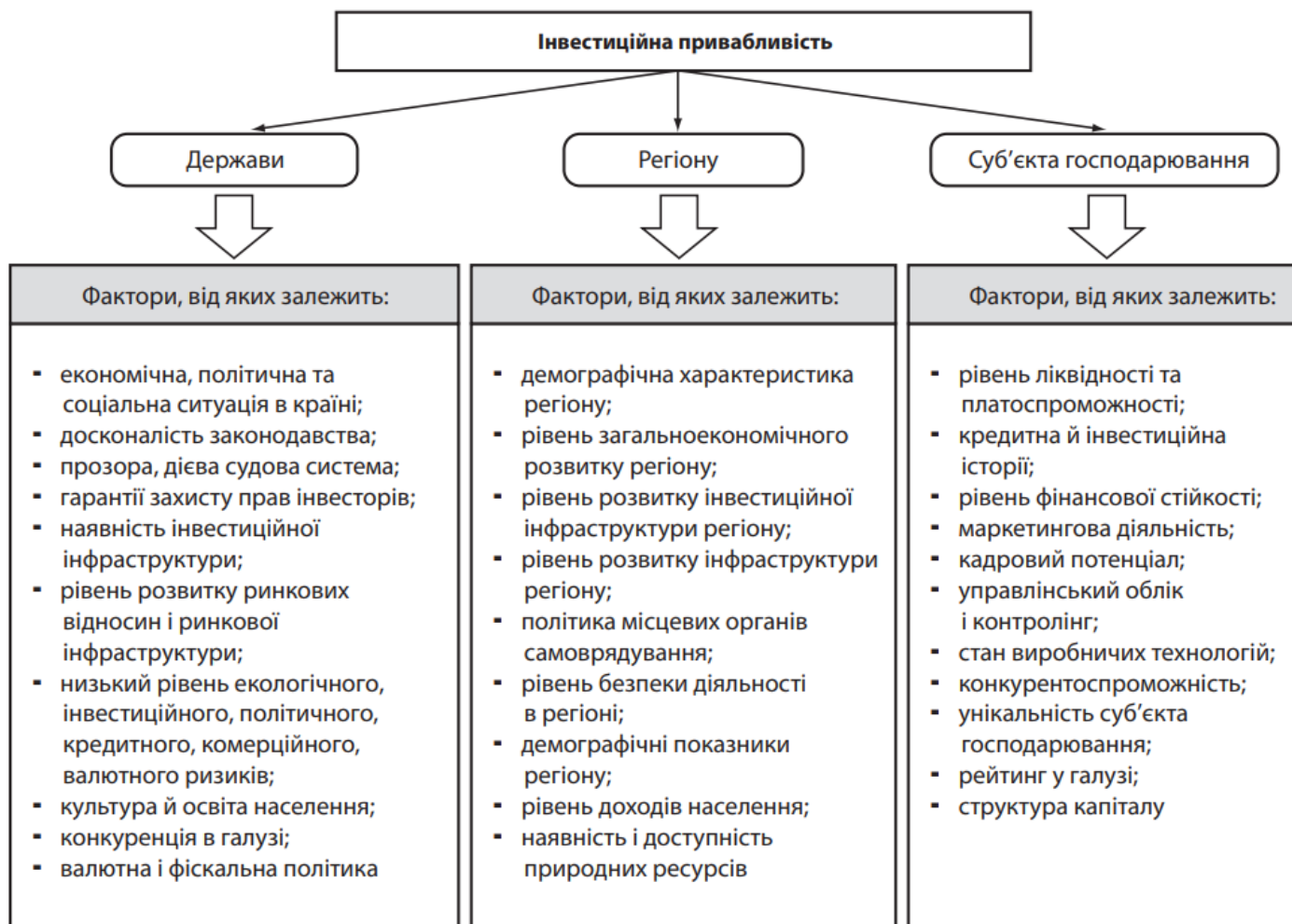

Рис. 1. Фактори впливу на інвестиційну привабливість держави, регіону та суб'єкта господарювання

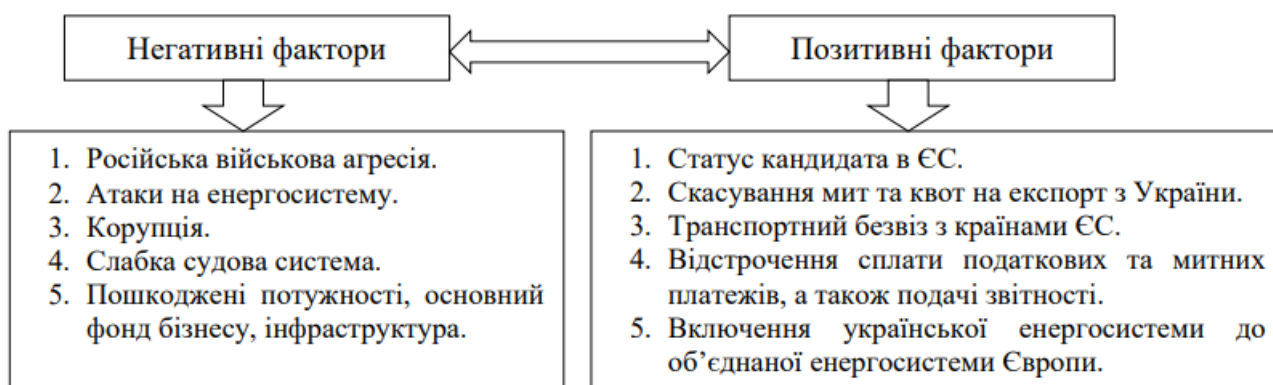

Рис. 4. Чинники впливу на інвестиційну привабливість країни [8]

Інвестиційну привабливість і фактори, які на неї впливають, науковці переважно розглядають на макрорівні – на рівні держави чи декількох держав (як, наприклад, ЄС, Південна або Східна Азія тощо), або на галузях виробництва (зокрема, підприємствах відповідних галузей). До факторів впливу на інвестиційну привабливість держави (рис. 1) варто ще додати стан фінансово-кредитної системи країни, рівень розвитку продуктивних сил, інвестиційну активність населення, статус іноземного інвестора, рівень розвитку інвестиційної інфраструктури, можливість залучення інвестиційних ресурсів. Значно рідше досліджують проблему розвитку регіонів. Хоча рівень розвитку регіонів обумовлює привабливість підприємств і галузей, які знаходяться на їх території. Інвестиційна

привабливість регіонів є показником, який характеризує деякі з них зі сторони фінансового розвитку, інвестиційної перспективи, самостійності, податкової культури, рівня життя населення та низки інших чинників, які істотно впливають на формування дохідності інвестицій та інвестиційних ризиків тощо.

Якщо держава багата на корисні копалини, ліси та інші ресурси то об'єктом інвестування переважно виступають підприємства добувних або переробних галузей. Відповідно до рис. 1 можемо визначити, що інвестиційна привабливість підприємства напряму залежить від інвестиційного клімату в державі і має систему показників, що всебічно оцінюють ймовірні ризики від інвестиції, платоспроможність і конкурентоспроможність підприємства, а також спроможність примноження інвестованого капіталу.

Основними проблемами, що перешкоджають визнанню України як інвестиційно привабливої держави, можна визначити такі:

1) суттєве податкове навантаження; ставка податку на прибуток в Україні (18%) та ставка ПДВ (20%) є вищими, ніж у багатьох країнах Центрально-Східної Європи; проте з огляду на високу, порівняно з країнами ЄС прибутковість вкладення капіталу ця різниця не є значною перепорою для інвестицій; водночас стримуючими чинниками для поліпшення інвестиційного клімату є інші податки та податкові платежі;

2) корупція на всіх ланках влади, непрозорість процедур прийняття рішень органами виконавчої влади;

3) недієздатність механізмів забезпечення ринкових прав і свобод інвесторів, а також низький рівень захисту інвесторів;

4) військовий стан України, адже через окуповані території йде великий відтік капіталів; також існує великий ризик для інвестора, зокрема іноземні інвестори стикаються з невизначеністю щодо того, наскільки їхні інвестиції в Україну охороняються в час збройного конфлікту й військової окупації.

Зауважимо, що Україна має значний інвестиційний потенціал, адже володіє багатими природними ресурсами, має вигідне географічне розташування, родючі ґрунти, сприятливий клімат, також має високий рівень науково-дослідних розробок у багатьох галузях науки і техніки, добре розвинену інфраструктуру.

Крім того, привабливість української економіки для іноземних інвесторів ґрунтується на наявності відносно дешевої кваліфікованої робочої сили. Але, незважаючи на ці переваги, стан інвестиційної привабливості України сьогодні залишається незадовільним, а інвестиційний клімат – ризикованим.

В результаті аналізу економічної літератури та думок фахівців запропоновано наступні шляхи активізації інвестиційної привабливості України у 2023 рр. (табл. 4).

1 аолиця 4.

Шляхи активізації інвестиційної привабливості України у 2023 рр. [10]

Напрямок	Зміст заходів
Підвищення спроможності державних інститутів та посилення верховенства права	<ul style="list-style-type: none"> - продовження інституційних реформ для посилення захисту прав інвесторів, удосконалення антимонопольного законодавства та посилення інституційної спроможності АМКУ; - проведення судової та антикорупційної реформи; - створення сприятливого податкового середовища для інвестицій (прискорена амортизація основних засобів, зменшення податкового навантаження на нерозподілений прибуток); - врегулювання податкових прогалин та протидія ухиленню від оподаткування (скорочення тіньової економіки); - розвиток інструментів державної підтримки експорту (спеціальні програми рефінансування, розвиток ЕКА); - підвищення ефективності корпоративного управління державними підприємствами та приватизація;

Розширення внутрішнього ринку	<ul style="list-style-type: none"> - оновлення економічної інфраструктури як на основі бюджетного фінансування, так і впровадження сучасних механізмів державно-приватного партнерства; - створення реєстру крупних інвестиційних проектів, які можуть бути реалізовані на засадах державно-приватного партнерства, у тому числі проекти з концесії інфраструктурних об'єктів; - стимулювання локалізації виробництва, імпортозаміщення та технологій з метою переходу від сировинної до економіки з високою доданою вартістю; - спрощення процедур створення індустріальних парків із доступом до землі, інфраструктури та державних сервісів; - створення вільних економічних зон та територій пріоритетного розвитку з метою стимулювання точок зростання в найбільш перспективних для інвестицій регіонах України; - запровадження регуляторних та економічних стимулів для розвитку ринків енергетики, інтеграція енергосистем України та Європи; - підтримка реалізації інноваційних проектів у промисловості та створення умов для підвищення конкурентоспроможності українських підприємств на ринках ЄС; - стимулювання агровиробництва високовартісної продукції шляхом залучення інвестицій у сільське господарство та харчову промисловість; - збільшення інвестиційної складової у витратах державного та місцевих бюджетів та удосконалення вимог та процедур до відбору державних інвестиційних проектів; - удосконалення практики державного оборонного замовлення, у тому числі товарів подвійного призначення, із внесенням змін до тендерного законодавства щодо спрощення закупівельних процедур, та з метою підвищення частки продукції вітчизняного виробництва у сфері оборонних закупівель; - створення Банку розвитку для фінансування державних інвестиційних проектів, у тому числі із залученням коштів міжнародних фінансових організацій; - залучення інвестицій на умовах угод про розподіл продукції; - поглиблення вторинного ринку ОВДП з метою зниження вартості державних запозичень; - лібералізація ринку корпоративних облігацій. Розширення переліку активів, що можуть виступати забезпеченням за рефінансуванням Національного банку за рахунок облігацій емітентів з недержавного сектору; - прийняття закону про сек'юритизацію активів та створення відповідної інфраструктури; - впровадження пенсійної реформи.
Удосконалення роботи банківської системи	<ul style="list-style-type: none"> - формування та відкриття доступу до «довгого» ресурсу в економіці; - запровадження спеціальних програм рефінансування банків з метою стимулювання кредитування реального сектору економіки, зокрема, під кредити мікро-, малому та середньому бізнесу; - вдосконалення державних програм субсидування процентних ставок за кредитами банків, зокрема, державних програм «Доступні кредити 5-7-9%», «Доступна іпотека 7%» у напрямі посилення їх інвестиційної спрямованості та стимулювання будівництва нового житла; - розширення доступу вітчизняних експортерів до фінансових послуг та «дешевих» банківських продуктів; - створення інфраструктури для ефективного управління проблемними активами банківської системи; - дерегуляція банківського бізнесу, зокрема сегменту невеликих банків, з метою відновлення інвестиційної привабливості банківської системи України.

Якщо говорити виключно про інвестиційну привабливість підприємства, то до внутрішніх чинників інвестиційної привабливості підприємства віднесено:

- технічний чинник, який характеризує наявність основних засобів, їх структуру, вік та рівень використання, ступінь зношеності та виробничу потужність, продуктивність та відповідність виробничих технологій, що використовуються світовим стандартам тощо;
- організаційний чинник, який описує організацію виробничого процесу в часі та просторі, а також розглядає методи організації виробництва та ступінь його автоматизації;
- ресурсно-сировинний чинник, дає можливість оцінити доступність підприємства до сировинних джерел тощо;

- комерційний чинник базується на аналізі теперішньої та потенційної місткості ринку, дає можливість оцінити та спрогнозувати обсяги діяльності та потреби в інвестиційних ресурсах;

- трудовий чинник, який передбачає аналіз структури, професійно-кваліфікаційного складу працівників підприємства, продуктивність праці та резерви її зростання, рівень та умови оплати праці тощо;

- фінансово-аналітичний чинник допомагає оцінити стан ліквідності, фінансової стійкості, рентабельності та ділової активності господарчого суб'єкта;

- чинник конкурентоспроможності характеризує можливість підприємства успішно господарювати, виробляти конкурентоспроможну продукцію та утримувати конкурентні позиції на ринку;

- інноваційний чинник визначає кількість інновацій, впроваджених в цілому на підприємстві в галузі техніки та технологій, організації виробничих процесів, продукції, управлінні тощо;

- виробничий чинник оцінює в цілому ефективність виробничої діяльності підприємства, а саме завантаженість основних засобів, ефективне використання будівель та споруд, логістичні процеси всередині підприємства, ефективність виробничої інфраструктури тощо;

- споживчий чинник дає оцінку цінності продукції підприємства для споживачів, яка базується на її якості та конкурентоспроможності.

До зовнішніх чинників можна віднести:

- екологічні чинники показують відповідність основним екологічним законодавчим на нормативним актам, санітарно-гігієнічним нормам з метою зменшення негативного впливу на довкілля у вигляді викидів відходів виробництва;

- географічний чинник, що характеризує діяльність підприємства щодо розміщення його відносно основних шляхів сполучення, комунікацій, близькості до сировинної бази, оцінює вплив зайнятості та безробіття в регіоні на діяльність підприємства, вартість оренди землі;

- правові чинники дають можливість оцінити доцільність інвестування враховуючи чинні норми оподаткування, наявність податкових пільг, вільних від податків зон, амортизаційну політику держави, умови одержання кредитів тощо;

- грошово-кредитні чинники дають можливість оцінити рівень інфляції, стабільність національної валюти, банківської системи, механізмів експортноімпорتنих операцій, фінансової стабільності держави;

- політичні чинники характеризують стабільність політичної системи, частоту зміни уряду, кількість та гостроту політичних скандалів, ступінь довіри до влади тощо.

Тобто всі розглянуті чинники, що комплексно характеризують інвестиційну привабливість підприємства, тісно взаємодіють та взаємовпливають один на одного. Виходячи з узагальненої оцінки інвестиційної привабливості, можемо наголосити на тому, що інвестиційну привабливість слід розглядати в контексті економічної категорії, а не поняття.

Тобто як узагальнене фундаментальне поняття, що відображає показує найбільш суттєві, закономірні зв'язки й відносини реальної дійсності та пізнання. Як економічна категорія інвестиційна привабливість підприємства відображає властивості існування об'єкта його пізнання в загальному і найбільш концентрованому вигляді. Інвестиційна привабливість підприємства містить в собі менш широкі родові поняття, такі як:

показники інвестиційної привабливості, інвестиційний капітал, інвестиційний ризик, інвестиційна потреба та ін.

Приймаючи рішення про вкладання капіталу у той чи інший інвестиційний об'єкт, інвестор розглядає інвестиційну привабливість комплексно. Інвестору необхідно враховувати забезпечення найвищої привабливості на всіх етапах інвестиційних рішень, від вибору країни-реципієнта до визначення конкретного інвестиційного проєкту.